

מעיינות הגליל בע"מ

נגד

שמיר, חברה לביטוח בע"מ

בבית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[29.8.90]

לפני השופטים ד' לוין, ג' בך, מ' בן-יאיר

חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, ס"ח 118.

המערערת היא, בין היתר, סוכנת משקאות, לרבות משקאות חריפים. מחסן המשקאות שלה מצוי על מגרש, שבחלקו ממוקמת סככה שחלקה הצפוני פתוח, ללא קירות, ואילו חלקה סגור בקירות, ודלת הכניסה לחלק זה היא דלת הזזה הננעלת באמצעות מנעול תלייה. בחלק הסגור האמור אוחסנו, בין היתר, משקאות חריפים. המגרש כולו מוקף בגדר רשת כשמעליה תיל דוקרני. המערערת הייתה מבוטחת בפוליסה לביטוח בית-עסק, שביטחה אותה גם כנגד סיכוני גניבת מלאי, אולם החיסוי עבור משקאות חריפים הוגבל רק בהיותם במבנה הבנוי מבלוקים ובטון וכן בסככה הסגורה דלעיל, ובלבד שיהיה שומר קבוע במקום. בפריצה שהייתה לסככה הסגורה נגנבו גם משקאות חריפים. באותה עת, השומר, שהופקד על המחסן, יצא לספר דקות למסעדה סמוכה כדי לאכול. עקב היעדרות זאת של השומר דחה בית המשפט המחוזי את תביעת המערערת לקבלת תגמולי ביטוח. נקבע עוד, כי המערערת קיימה את תנאי השמירה בדרך המנוגדת לחובת תום הלב, שכן העסיקה שומר שעבד שישה ימים בשבוע בעבודה רגילה של חלוקת סחורה לחנויות ושבעה לילות בשמירה, היינו השמירה הוטלה על אדם שנתבע ממנו עומס עבודה רב. אותו שומר נתפס כחודשיים לפני האירוע בגניבה מהמערערת והתחייב להחזיר את שווי הגניבה. כמו כן, לא הוכח ואף לא נטען, שהמערערת פיקחה על הדרך בה ממלא השומר את תפקידו, ונוצר הרושם, שאף הסכימה להיעדרותו ממשמרתו מפעם לפעם. מכאן הערעור.

בית המשפט העליון פסק:

א. (1) אין הבדל בין תנאי פטור בפוליסה לבין תנאי שמטיל סייג על תחולת החיסוי הביטוחי. תנאי פטור מתפרש בצורה דווקנית כנגד מנסחו-המבטח. מחובת המבטח לבטא את הפטור במונחים ברורים וחד-משמעיים. כאשר למונח בפוליסה פירוש דו-משמעי, יש לפרשו לטובת המבוטח (28 ד-ו). (2) במקרה דנן, נדרש מהמערערת על-פי תנאי הפוליסה שיהיה שומר קבוע במקום, ואכן כך נהגה המערערת, בהציבה במחסן משקאות שומר שבעה לילות בשבוע. אין בפוליסה כל דרישה, שהשומר יעסוק אך ורק בעבודות שמירה או שתהיה לו מיומנות מיוחדת. היא אינה פוסלת שומר, שנתפס בעבר בגניבה ממעבידיו אך זכה לאמון מחודש מצד המעבידים. אין בה גם הוראה, לפיה על השומר להימצא על משמרתו, בכל רגע נתון, ללא יוצא מן הכלל (28 ו-29 א). (3) כאשר המבטח מעוניין לקבוע סדרי שמירה ברורים, המחייבים נוכחות רצופה ומתמדת, הוא יכול לדרוש זאת במפורש. בהיעדר הוראה מפורשת כאמור, אין להטיל על המבוטח חובות נוספות על אלו הקבועות במפורש בפוליסה. סדרי שמירה, שאינם מחייבים נוכחות רצופה ומתמדת של השומר באתר, אינם מהווים, בהכרח, סיכול של הרעיון העומד ביסוד תניית הפטור (29 ב-ג). (4) במקרה דנן, מלינה המשיבה למעשה על כך, שהמערערת הפרה את תנאי השמירה בכך שנמנעה מלקיים את השמירה בצורה קפדנית יותר. טענה כזאת אינה יכולה להישמע, כאשר מדובר בביצוע, אשר על-פי כללי פרשנות פוליסת ביטוח יכול להיחשב כביצוע סביר וראוי. הלכה זאת מתייחסת להפסקת נוכחותיפסית של השומר במחסן לדקות אחדות בלבד (29 ו-ז). (5) במקרה דנן, חל תנאי השמירה, בכל מקרה, רק על משקאות חריפים, וממילא זכאית הייתה המערערת לשיפוי עבור תגמולי הביטוח ששילמה עבור המוצרים האחרים שנגנבו מהמחסן (30 א).

פסקי-דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

[1] ע"א 184/79 ורנר נ' "סהר" חברה לבטוח בע"מ, פ"ד לד (3) 152. [2] ע"א 711/77, 712 כולי נ' "פרודנשל" חברה לביטוח בע"מ ואח', פ"ד לד (4) 757. [3] ע"א 32/84 מגדל - חברה לביטוח בע"מ נ' ישראל קרמר ובנו, פ"ד מא (2) 603. [4] ע"א 713/76 פדני (ג'ואלרם) לימיטד ואח' נ' הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ, פ"ד לג (3) 318.

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

SIMMONDS V. COCKELL [1920] 1 K.B. 843 [5].

הערות:

לפירוש פוליסת ביטוח כנגד המבטח ראה: ע"א 410/88 "רותם" חברה לביטוח בע"מ נ' כוכב בע"מ ואח', פ"ד מג (4) 761.

ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת (השופט ע' גרשון) מיום 2.10.89 בת"א 1131/88. הערעור נתקבל.

ש' לוי - בשם המערערת;

מ' קפלנסקי - בשם המשיבה.

פסק-דין

השופט מ' בן-יאיר: 1. לפנינו ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת (כבוד השופט ע' גרשון), אשר דחה את תביעתה של המערערת לתשלום תגמולי ביטוח מן המשיבה על-פי פוליסה לביטוח בית-עסק.

2. (א) המערערת היא סוכנת משקאות קלים, משקאות חריפים, שימורים וכדומה. מחסן המשקאות של המערערת נמצא על מגרש בשטח של כ-1.5 דונם, כשבחלקו המזרחי של המגרש ממוקמת סככה בשטח של 375 מ"ר. חלקה הצפוני של הסככה פתוח ללא קירות, ואילו חלקה הדרומי של הסככה סגור בקירות. דלת הכניסה לחלק הדרומי של הסככה היא דלת הזזה העשויה שלדת ברזל ועליה לוחות אסבסט, והיא ננעלת באמצעות מנעול תלייה. החלק הסגור של הסככה משמש לאחסנת שימורים, משקאות חריפים ויינות. חלקה הפתוח של הסככה משמש, בעיקר, לאחסון משקאות קלים. כל המגרש מוקף בגדר רשת בגובה של כ-2 מ' כשמעליה תיל דוקרני.

(ב) המערערת הייתה מבוטחת בפוליסה לביטוח בית-עסק, שתוקפה מיום 11.8.84 עד ליום 10.8.85. לפי הפוליסה (ת/7) הייתה המערערת מבוטחת כנגד סיכוני גניבת "מלאי מכל מין וסוג כולל שימורים, משקאות קלים וחריפים, שמן, אריזות וכד'". לפי סעיף 15.2 לרשימה הנלווית לפוליסה (להלן - הרשימה), "החיסוי עבור משקאות חריפים כגון קונייק וויסקי למעט יין, בירה וכד' מוגבל רק בהיותו במבנה הבנוי מבלוקים ובטון גג אסבסט או בטון למעט ברח' לוחמי הגיטאות בנהריה (המחסן המרכזי) (מחסן המשקאות המתואר לעיל - מ' ב'") בה הוא מחוסה גם בסככה סגורה ובתנאי שיהיה שומר קבוע במקום" (ההדגשה שלי - מ' ב'"). בלילה שבין 6.4.85 ל-7.4.85 הייתה פריצה בקיר המזרחי של הסככה הסגורה. במהלך הפריצה נגנבו משקאות חריפים, בקבוקי יין ובירה וקופסאות שימורים. משדרישתה לתשלום תגמולי הביטוח נדחתה, הגישה המערערת תביעה נגד המשיבה, לתשלום התגמולים.

3. הערכאה הראשונה קבעה, שהמערערת הצליחה להוכיח את הפריצה בלילה שבין 6.4.85 ל-7.4.85. לפי מימצאיה, "לא היה כאן כל ביום (של הפריצה)... (ו) הנתבעת לא הצביעה על כל ראיות שיש בהן לתמוך בטענה זו" (עמ' 5 לפסק הדין). בכך נדחתה גירסתה של המשיבה, לפיה הפריצה הייתה מבויתת ועל-כן לא קמה עילה לתשלום תגמולי הביטוח. למרות שגירסתה העובדתית לגבי הפריצה התקבלה על-ידי הערכאה הראשונה, תביעתה של המערערת נדחתה. הערכאה הראשונה סברה, שהתנאי הקבוע בסעיף 15.2 לרשימה לא נתמלא, שכן הוכח, ולמעשה לא הייתה כל מחלוקת בעניין זה, שהשומר שהופקד על המחסן לא היה על משמרתו בעת שבוצעה הפריצה.

לדבריו של השומר, הוא יצא לכמה דקות למסעדה סמוכה, כדי לאכול. עם חזרתו, הוא נתקל באדם שנשא ארגז קרטון של בירה, שהיה בדרכו לצאת מן החצר. השומר פנה לתחנת אגד הסמוכה, וטלפן משם לבית מעסיקו. מאחר שהשומר לא היה במקום בעת אירוע הפריצה, התאפשרה הפריצה, ועל-כן, לדעתה של הערכאה הראשונה, לא התקיים התנאי הקבוע בסעיף 15.2 לרשימה.

בנוסף לכך קבעה הערכאה הראשונה, שהדרך בה קיימה המערערת את תנאי השמירה הייתה מנוגדת לחובת תום הלב על-פי חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973. את מסקנתה זאת תמכה הערכאה הראשונה במימצאים עובדתיים הבאים:

(א) השומר עבד שישה ימים בשבוע בעבודה רגילה של חלוקת סחורה לחנויות ושבעה לילות בשמירה. אדם העובד בעבודה רגילה במשך כל שעות היום אינו יכול למלא באופן משיביע רצון את תפקיד השמירה המוטל עליו.

(ב) השומר נתפס כחודשיים לפני האירוע בגניבה מן המערערת וגיע להסכם עם מנהלה של המערערת, על פיו הוא יחזיר את שווייה של הגניבה.

(ג) לא הוכח, ואף לא נטען, שהיה פיקוח של המערערת על הדרך בה ממלא השומר את תפקידו. משלא נטען שהיה פיקוח כנדרש, התקבל הרושם, שהמערערת אף הסכימה להיעדרות השומר ממשמרתו מפעם לפעם.

4. בערעור שלפנינו טוענת המערערת, שהרשימה מבחינה בין שני סוגי סחורה:

משקאות חריפים וסחורה אחרת. תנאי השמירה הקבוע ברשימה נוגע רק למשקאות חריפים. לכן, טעתה הערכאה הראשונה בכך שהחילה את תנאי השמירה גם על סחורה אחרת שנגנבה. בנוסף לכך, המערערת יצאה ידי החובה שנקבעה ברשימה לתנאי השמירה. פרשנותה של הערכאה הראשונה בעניין זה אינה סבירה, והיא מנוגדת לכללי הפרשנות המקובלים של פוליסות ביטוח.

לטענת המשיבה, לא נתמלא, הלכה למעשה, התנאי שנקבע ברשימה. בנוסף להיעדרות השומר בזמן הפריצה, הוא היה חסר אמצעים ואביזרים, החיוניים למילוי תפקידו של שומר. בהיעדרם, הוא היה, למעשה, עובד שלן בבית העסק.

5. לדעתי, טעתה הערכאה הראשונה בפירוש שנתנה לנוסח התנאי, וממילא - טעתה במסקנתה שהמערערת הפרה את התנאי האמור. אסביר את דעתי.

( ) אין הבדל בין תנאי פטור בפוליסה לבין תנאי שמטיל סייג על תחולת החיסוי הביטוחי. לגבי תנאי פטור בפוליסה, הכלל הרחב הוא, כי -

EXCEPTIONS) ARE CONSTRUED AGAINST THE INSURERS WITH THE UTMOST)... STRICTNESS. IT IS THE DUTY OF THE INSURERS TO EXCEPT THEIR LIABILITY IN CLEAR AND UNAMBIGUOUS TERMS" (E.R.H. IVAMY, GENERAL PRINCIPLES OF .(INSURANCE LAW (LONDON, 5TH ED., 1986) 263-264

כלל פרשנות זה מקובל באופן כללי בפירושן של פוליסות ביטוח. כך נקבע, למשל, שפוליסה הלוקה באי-בהירות תפורש כנגד מנסחה (ע"א 184/79 [1], בעמ' 155). וכן נקבע, שכאשר למונח בפוליסה פירוש דו-משמעי, יש לפרשו לטובת המבוטח (ע"א 711/77, 712 [2], בעמ' 764-765).

(ב) במקרה שלפנינו, כל אשר נדרש מן המערערת, על-פי תנאי הפוליסה, הוא "... שיהיה שומר קבוע במקום". ואכן, כך נהגה המערערת, בהציבה במחסן המשקאות שומר שבעה לילות בשבוע. הפוליסה לא הציבה לפני המערערת כל דרישה נוספת. אין בפוליסה כל דרישה, שהשומר יעסוק אך ורק בעבודות שמירה או שתהיה לו מיומנות מיוחדת. הפוליסה אינה פולת שומר, שנתפס בעבר בגניבה ממעבידו אך זכה לאמון מחודש של המעביד. אין בה גם כל הוראה

שנוגעת לסדרי השמירה ולשאלה, האם השומר חייב להימצא, בכל רגע נתון, ללא יוצא מן הכלל, על משמרתו. בנסיבות שכאלה, כאשר לשונה של הוראת הסייג או של תניית הפטור בפוליסה לאקונית, וכאשר היא אינה מציינת כל דרישה ספציפית, חוץ מהצבתו של שומר קבוע באתר, לא ניתן לומר, שהמערערת לא עמדה במוטל עליה.

בע"א 32/84 [3], נדונה תניית פטור, אשר קבעה, כי "מוצהר ומוסכם במפורש כי החברה תהא פטורה מאחריות לנזק... אם לא גרם המבוטח לכך ששומרים, המועסקים אצלו בשכר, בשמירה בלבד, ישמרו על אתר העבודה באורח רצוף ובנוכחות מתמדת..." (שם, בעמ' 605). השוואת ההוראה שבענייננו לתניית הפטור שנדונה שם מעלה, שכאשר המבוטח מעוניין לקבוע סדרי שמירה ברורים, המחייבים נוכחות רצופה ומתמדת, הוא יכול לדרוש זאת במפורש. בהיעדר דרישה מפורשת כאמור, אין להטיל על המבוטח חובות נוספות על אלו הקבועות במפורש בפוליסה. יש לציין, שבניגוד לקביעתה של הערכאה הראשונה, סדרי שמירה, אשר אינם מחייבים נוכחות רצופה ומתמדת של השומר באתר, אינם מהוים, בהכרח, סיכול של הרעיון העומד ביסוד תניית הפטור. הטעם לכך הוא, שהגבגב אינו יכול לדעת באיזה רגע ישוב השומר מן ההיעדרות הזמנית, וגורם ההרתעה של הימצאות השומר באתר נשמר. כך גם נקבע, בעניינים דומים, שהמונח "WARRANTED THAT THE SAID PREMISES ARE ALWAYS OCCUPIED" אינו מחייב נוכחות רצופה או תמידית. ראה: ע"א 713/76 [4], בעמ' 321. הנימוק, שהסתמכו עליו,

הסתמך על האמור בפרשת: SIMMONDS V. COCKELL (1920)[5], AT 815

THE DEFENDANT HAS NOT STIPULATED FOR THE CONTINUOUS PRESENCE OF " SOMEONE IN THE PREMISES, WHICH HE COULD HAVE DONE BY PROVIDING THAT "THE PREMISES WERE NEVER TO BE LEFT UNATTENDED

יש להוסיף, שבע"א 32/84 [3] הנ"ל נקבע, שהתניה על פיה יעסקו השומרים בשמירה בלבד אינה שוללת מן השומרים את האפשרות לעבוד בשעות אחרות כפועלים, ובלבד שבעת השמירה יעסקו השומרים רק בשמירה על האתר ולא יעסקו באותה שעה עצמה בעיסוקים נוספים (ע"א 32/84 [3], בעמ' 607). דברים אלה יפים, כמובן, גם לעניין ההוראה שלפנינו, אשר אין בה כל הגבלה על עיסוקים נוספים של השומר.

(ג) סופו של דבר: ההוראה שבסעיף 15.2 לרשימה, "IS GENERAL IN ITS TERMS AND DOES NOT ENTER INTO A ...", (IVAMY, SUPRA, AT 285 PRECISE AND DETAILED SPECIFICATION OF WHAT IS (REQUIRED..." כך שהטעם האמיתי המסתתר מאחורי טענת המשיבה, לפיה המערערת הפרה את תנאי השמירה הוא כי: "THE ... PERFORMANCE IS INCOMPLETE IN THE SENSE THAT THE TERMS OF THE CONDITION MIGHT HAVE BE MORE (IBID)..." (CLOSELY COMPLIED WITH...). טענה כזאת אינה יכולה להישמע, כאשר המדובר בביצוע, אשר על-פי כללי הפרשנות של פוליסת ביטוח, יכול להיחשב כביצוע סביר וראוי.

(ד) דברים אלה נאמרים על יסוד עדותו של השומר, שהתקבלה על-ידי הערכאה הראשונה, לפיה הוא הפסיק את נוכחותו הפיסית במחסן המערערת לדקות אחדות בלבד. לו

ההיעדרות מן המקום הייתה ממושכת יותר, ייתכן שהיה ראוי לקבוע, שתנאי השמירה הקבועה במקום לא התקיים. אך, כאמור, אין זה המצב שבענייננו.

6. במאמר מוסגר יש לציין, שתנאי השמירה הקבוע בסעיף 15.2 לרשימה חל רק על משקאות חריפים. מאחר שמחסן המשקאות של המערערת נגנבו גם מוצרים אחרים, הייתה המערערת זכאית, מילא, לתשלום תגמולי הביטוח בשל הנזק שנגרם לה כתוצאה מגניבת המוצרים האחרים. זכאות זאת לא הייתה תלויה כלל בפרשנותו של תנאי השמירה. ואכן, הערכאה הראשונה הסכימה, שהיא טעתה בכך שלא זיכתה את המערערת בתגמול זה. באופן מעשי, ולאור תוצאותיו של ערעור זה, אין עוד צורך לפצל את התשלום של תגמולי הביטוח.

7. בפסק-דינה קבעה הערכאה הראשונה, שהמערערת יצאה ידי חובתה, לעניין הוכחת הנזק, בהגישה את חוות הדעת ת/1. בחוות-דעת זאת קבע השמאי של המשיבה את גובה הנזק. לפי דעתו, הנזק מסתכם בסך של \$26,797.28. חוות הדעת נערכה ביום 20.11.85. הערך של הנזק בשקלים ייקבע לפי השער היציג של השקל לעומת הדולר, שהיה ידוע בבוקרו של המועד האמור.

8. אני מציע איפוא לחבריי הנכבדים לקבל את הערעור, לבטל את פסק-דינה של הערכאה הראשונה ולחייב את המשיבה לשלם למערערת סכומים אלה:

(א) הערך השקלי של הנזק כאמור בסעיף 7 לעיל, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית בלתי צמודה בשיעור של 4% מיום 20.11.85 ועד יום 17.4.89. מאותו יום ועד לתשלום בפועל תישא התוצאה הפרשי הצמדה וריבית על-פי הדין.

(ב) שכר טרחת עורך-דין בשת הדרגות בסך של 7,500 ש"ח בתוספת מע"מ ובתוספת הוצאות משפט, והכול בצירוף הפרשי הצמדה וריבית לפי הדין.

השופט ד' לזין:

אני מסכים.

השופט ג' ברך:

אני מסכים.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט בן-יאיר.

ניתן היום, ח' באלול תש"ן (29.8.90).

עא 89 / 681 מעיינות הגליל בע"מ נ' שמיר, חברה לביטוח בע"מ מד (4) 25